

Målnummer:	T4073-15	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2016-12-14		
Rubrik:	Ersättning till ett offentligt biträde betalades inte i tid. Rättelagens principer för dröjsmålsränta har ansetts tillämpliga på biträdets fordran. Fordringen har i räntehänseende ansetts förfallen till betalning trettio dagar efter ersättningsbeslutet.		
Lagrum:	1 §, 2 a §, 3 § och 6 § räntelagen (1975:635)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none"> • NJA 1988 s. 457 • NJA 1997 s. 674 • NJA 2008 s. 642		

REFERAT

Norrköpings tingsrätt

P.H. förde vid Norrköpings tingsrätt den talan mot staten genom Migrationsverket som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (lagmannen Hanserik Romeling) anförde följande i dom den 27 november 2014.

Bakgrund

P.H. var förordnad som offentligt biträde i ett ärende enligt utlänningslagen där Migrationsverket fattade beslut den 21 december 2013 om bl.a. ersättningen åt honom. Med anledning av att utbetalningen dröjde ansökte P.H. den 28 mars 2014 om betalningsföreläggande mot Migrationsverket och yrkade det beslutade ersättningsbeloppet, 20 967 kr, upplupen ränta per den 26 mars 2013 med 346 kr och för tiden därefter ränta enligt 6 § räntelagen samt kostnader. Sedan Migrationsverket den 4 april 2014 betalat kapitalbeloppet satte P.H. ned sitt yrkande till att avse dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen på 20 967 kr från och med den 21 januari 2014 till och med den 3 april 2014.

Migrationsverket bestred ansökan och målet lämnades därefter över till tingsrätten.

Yrkande

P.H. har yrkat att tingsrätten förpliktar Migrationsverket att till honom betala ränta enligt 6 § räntelagen på 20 967 kr från och med den 21 januari 2014 till och med den 3 april 2014.

Migrationsverket har bestritt yrkandet.

- - -

Parternas talan vid tingsrätten

P.H. har som grund för sin talan åberopat följande. Hans kapitalfordran avsåg beslutad men obetald ersättning som offentligt biträde i ett ärende hos Migrationsverket. Skyldigheten att betala ränta följer av räntelagen, främst 2 a,

2 b och 4 a §§ samt 4 och 6 §§, och EU-direktiv 2011/7 om bekämpande av sena handelstransaktioner eller av en analog tillämpning av direktivet eller räntelagen. Att acceptera ett erbjudande om uppdrag som offentligt biträde och sedan erhålla ett förordnande som sådant måste vara att tillhandahålla och utföra en tjänst mot ersättning. Det finns således ett inslag av avtal eller avtalsliknande förhållande beträffande det enskilda förordnandet. Hans yrkande om ränta avser att ränta ska börja löpa 30 dagar efter Migrationsverkets beslut om ersättning.

Migrationsverket har till grund för sitt bestridande åberopat följande. Beslutet om ersättning till biträde är ett förvaltningsrättsligt förfarande och inte en sådan handelstransaktion som räntelagen och EU-direktivet avser. Någon skyldighet att betala ränta för ersättning till offentligt biträde finns inte, varken enligt räntelagen eller EU-direktivet.

P.H. har till utvecklande av sin talan anfört i huvudsak följande. EU-direktivet om sena betalningar har implementerats i svensk rätt genom ändringar i räntelagen. En bakomliggande tanke med direktivet var att det ska finnas en uppförandekod för snabb betalning som ska följas. Enligt direktivet anses alla avtalsvillkor mellan näringsidkare och myndigheter som utesluter ränta vid sen betalning som grovt oskäliga. Direktivet gäller bl.a. transaktioner mellan myndigheter och företag, inklusive tjänster som tillhandahålls mot ersättning. Vid handelstransaktioner i den mening som direktivet anger ska betalning ske inom 30 dagar. Innebörden är att myndigheter är skyldiga att betala för upphandlade varor och tjänster senast 30 dagar efter den dag de mottog fakturan. Skulle det vara osäkert när fakturan mottogs räknas 30 dagar efter att varorna eller tjänsterna mottogs. Skulle det finnas ett godkännandeförfarande i avtalet ska betalning ske senast 30 dagar efter godkännandet. Om ett godkännandeförfarande ska ske, bör rimligen Migrationsverkets beslut om ersättning vara att se som ett sådant godkännandeförfarande. Direktivet gör inte undantag för t.ex. advokattjänster eller liknande. Det finns ett utrymme i direktivet för undantag från betalning inom 30 dagar, men då krävs att det ska föreligga särskilda omständigheter samt att undantaget uttryckligen ska anges i avtalet. Förordnandet som biträde är att se som avtalet och det finns inget undantag angivet i det. Om så skulle vara fallet, ska betalning ske inom 60 dagar annars ska ränta börja löpa.

Som brukligt är i EU-direktiv anges i direktivet 2011/7 ett antal olika skäl före själva artiklarna. Skälen är viktiga för förståelsen av direktivet och de redovisar en uppfattning att ränta ska naturligen utgå. Skälen redovisar också vilka typer av transaktioner som undantas. Advokatuppdrag och uppdrag som offentligt biträde eller andra liknande uppdrag från domstol är inte undantagna.

Om räntelagen inte anses gälla direkt så är direktivet inte fullt implementerat i svensk rätt fastän skyldighet föreligger. I så fall blir direktivet i sig gällande rätt. Direktivet är begränsat till handelstransaktioner enligt den definition som finns i artikel 2. Direktivet har inte någon begränsning till förmögenhetsrättens område, vilket räntelagen har enligt sin ordalydelse. I praxis har dock räntelagen tillämpats även på andra områden än förmögenhetsrättens. Räntelagen bör därför i vart fall vara analogt tillämplig.

Migrationsverket har till utvecklande av sin talan anfört i huvudsak följande. För offentligt biträde gäller i tillämpliga delar bl.a. 27 och 28 §§ rättshjålslagen. Biträdets rätt till skälig ersättning fastställs i samband med att den rättsliga angelägenheten avgörs eller rättshjålsärendet avslutas på annat sätt. Utseendet av ett offentligt biträde bygger inte på en ömsesidig avtalsförpliktelse utan grundas på verkets förvaltningsrättsliga beslut. Beslutet, liksom verkets beslut om ersättning, är ett förvaltningsrättsligt förfarande och är inte en handelstransaktion som innebär att verket och biträdet ingår avtal inom förmögenhetsrättens område. Direktivets tillämpningsområde bör enligt artiklarna 8 och 9 begränsas till handelstransaktioner. Biträdets begäran om ersättning är inte en faktura för en utförd tjänst, det är ett yrkande om

ersättning som av verket fastställs utifrån en skälighetsbedömning. Räntelagen, som enligt dess lydelse är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område, är inte tillämplig på biträdesersättningen och ränta ska inte utgå. Det finns inte heller skäl att göra en analogivis tillämpning.

Domskäl

Reglerna om offentligt biträde återfinns i lagen (1996:1620) om offentligt biträde och som Migrationsverket anfört är rättshjälpslagen i valda delar tillämplig även för ersättning till offentligt biträde. Varken lagen om offentligt biträde eller rättshjälpslagen innehåller någon bestämmelse om rätt till ränta vid sen betalning. När det gäller rättshjälpsbiträdes rätt till ersättning för ränta har i praxis hittills gällt att en sådan rätt inte ansetts föreligga. Stöd för detta har hämtats i ett avgörande från år 1976 av Domstolsverket genom dess Besvärnsnämnd för rättshjälpen (BN 689/76, se även Nätkommentaren till 27 § Rättshjälpslagen. Med tanke på att beslutet synes ha blivit styrande för praxis och då beslutet inte är enkelt tillgängligt för dagens rättstillämpare bifogas beslutet till domen, bilaga A). Av beslutet framgår inte för vilken tid biträdet yrkade ränta. En nära till hands liggande tolkning med tanke på att förordnande skett tre år tidigare är dock att det i vart fall inte avsett tiden efter beslutet om ersättning. Av 30 § rättshjälpsförordningen och 9 § förordningen om offentligt biträde följer att ersättning snarast ska betalas ut till den berättigade. Utbetalning ska ske av beloppet även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

En första fråga i målet blir om biträdet har rätt till ränta vid sen utbetalning genom ändringarna i räntelagen och införlivandet av EU-direktivet 2011/7.

En fordran på betalning för en vara eller en tjänst i ett förhållande mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet och en myndighet är förfallen till betalning senast trettio dagar efter att borgenären framställt krav på betalning (2 a § räntelagen). Sker inte betalning inom 30 dagar har borgenären rätt till ränta. Med uttrycket en vara eller en tjänst har avsetts att träffa EU-direktivets uttryck handelstransaktioner och den definition som direktivet innehåller, nämligen att därmed avses transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tjänster.

Målet med direktivet har varit att bekämpa sena betalningar på den inre marknaden. Av de skäl som redovisas i inledningen till direktivet framgår bl.a. att många betalningar mellan ekonomiska aktörer och myndigheter görs senare än vad parterna enats om. Trots att varor eller tjänster tillhandahållits sker betalning långt efter förfalldatumet. De sena betalningarna inverkar negativt på företagets likviditet och komplicerar deras ekonomiska förvaltning. Av skälen framgår också att en av de viktigaste åtgärderna i kommissionens meddelande den 26 november 2008 om En ekonomisk återhämtningsplan för Europa är en minskning av de administrativa bördorna och ett främjande av entreprenörskap. Detta ska ske genom att fakturor för varor och tjänster som grundregel betalas inom en månad, även till små och medelstora företag, för att minska likviditetsproblem. Direktivet 2011/7 reglerar samtliga handelstransaktioner oberoende av om de sker mellan privata eller offentliga företag eller mellan företag och offentliga myndigheter.

Direktivets uttryck handelstransaktioner står språkligt sett i överensstämmelse med hur situationen är mellan biträdet och verket. Det finns dock ett antal omständigheter som innebär att den situation som råder mellan biträdet och myndighet skiljer sig från en typisk handelstransaktion. Förhållandet grundar sig inte på ett avtal mellan dem utan på ett ensidigt beslut att utse biträdet till ett uppdrag. Uppdraget innebär att biträda och tillvarata en enskilds rättsliga intressen i det ärende som uppdraget avser. En annan skillnad är att bitrådets räkning, vilken ska ges in i samband med att talan slutförs, ska prövas genom ett beslut av myndigheten i samband med att ärendet i sak avgörs. En ordning som den direktivet föreskriver och räntelagen reglerar, nämligen att anspråket förfaller till betalning senast trettio dagar efter ingivandet, står inte i

överensstämmelse med den lagstadgade handläggningen av biträdets kostnadsanspråk. Det nu anförda leder till slutsatsen att förhållandet mellan biträde och Migrationsverket inte kan anses som en sådan handelstransaktion att bestämmelserna i räntelagen blir tillämpliga. P.H. kan därför inte grunda sin rätt till ränta direkt på räntelagen och inte heller på en direkt tillämpning av direktivet.

Fråga blir då om det finns utrymme för att på annan rättslig grund än direkt tillämpning av räntelagen tillerkänna P.H. ränta. I sammanhanget är av intresse att HD i rättsfallet NJA 2010 s. 206 fann att ersättning till offentlig försvarare och målsägandebiträde kunde bestämmas enligt allmänna kontraktsrättsliga grundsatser i en viss situation där en omfattande huvudförhandling hade ställts in.

Migrationsverket har invänt att rättsförhållandet mellan verket och det offentliga biträdet inte avser en penningfordran inom förmögenhetsrättsens område (se 1 § räntelagen) utan är en del av ett förvaltningsrättsligt förfarande och att räntelagen inte är tillämplig redan av det skälet. Onekligen har rättsförhållandet med biträdet sådana förvaltningsrättsliga inslag som verket pekat på. Som P.H. invänt har i rättspraxis räntelagen ansetts analogt tillämplig på rättsområden utanför förmögenhetsrättsens (se bl.a. NJA 1988 s. 457). Enligt tingsrättens mening kan det inte följa redan av tillämpningsområdet för räntelagen att utesluta ränta i en situation som den i målet aktuella.

Även om det offentlighetsrättsliga inslaget i samband med uppdraget, inklusive bestämmandet av ersättning, gör att detta begränsar möjligheterna till ett civilrättsligt synsätt på förhållandet mellan verket och det offentliga biträdet, gör sig detta inslag inte lika starkt gällande när väl ett ersättningsbeslut har fattats. Det får förutsättas att den som åtar sig ett uppdrag som offentligt biträde kan utgå från att det regelverk som styr den beslutande myndighetens verksamhet, även när det gäller inom vilken tid utbetalning av ersättning ska ske, kommer att följas. Ur biträdets synvinkel har denne att efter beslutet om ersättning snarast erhålla Migrationsverkets utbetalning av ersättningen till honom. Att utbetalningen till P.H. stått i strid med vad som gällt står klart. P.H. har under väntetiden haft att både ta upp intäkten till beskattning och redovisa utgående mervärdesskatt, trots att han inte erhållit betalning förrän cirka tre och en halv månad efter ersättningsbeslutet. De skäl som motiverat bekämpandet av sena betalningar inom EU för handelstransaktioner gör sig lika starkt gällande även i en situation som den nu aktuella. Av intresse i sammanhanget bör vara att Justitiekanslern (JK) i beslut den 30 juli 2014 (dnr 3724-13-40) tillerkänt en advokatfirma skadestånd för ränteförlust på grund av Migrationsverkets brister i handläggningen av kostnadsräkningar från offentliga biträden och dröjsmål med utbetalningar av ersättningar. I beslutet uttalade JK bl.a. att efter att räkning godkänts ska betalning ske snarast och rimligen inom en vecka.

När utbetalning av tillerkänd ersättning dröjer har situationen en sådan likhet med ett vanligt civilrättsligt fordringsförhållande mellan borgenär och gäldenär att det framstår som rimligt att låta dröjsmål med utbetalning vara förenat med skyldighet att betala dröjsmålsränta. Utrymme bör därför finnas att tillerkänna P.H. rätt till ränta med en analog tillämpning av räntelagen. Som P.H. för sin talan framstår den valda tidpunkten för när ränta ska börja löpa, 30 dagar efter beslutet, som väl avvägd. Lösningen är vidare betydligt mer ändamålsenlig än att JK ska kompensera för dröjsmål genom att reglera den förmögenhetsskada som uppstått för borgenären.

P.H. bör därför tillerkännas dröjsmålsränta på den ersättning han tillerkändes genom beslutet den 21 december 2013. Räntan bör bestämmas i enlighet med vad han yrkat.

Domslut

Tingsrätten förpliktade staten genom Migrationsverket att till P.H. betala ränta enligt 6 § räntelagen på 20 967 kr från och med den 21 januari 2014 till och med den 3 april 2014.

Bilaga A till tingsrättens dom innehöll ett beslut den 8 april 1976 av Rättshjälpsnämnden i Stockholm, som gällde biträdesersättning i angelägenhet rörande trafikskadestånd. Rättshjälpsbiträdet yrkade ersättning med stöd av en ingiven kostnadsräkning. På biträdesersättningen yrkade biträdet ränta "enligt nya räntelagen". Rättshjälpsnämnden fann att yrkandet om ränta på biträdesersättningen lagligen inte kunde bifallas.

Efter överklagande meddelade Domstolsverket genom sin besvärsnämnd för rättshjälp den 2 augusti 1976 ett beslut, som också var intaget i bilaga A till tingsrättens dom. Vidkommande yrkandet om ränta fann Domstolsverket att räntelagen, som var tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område, inte gällde beträffande biträdes rätt till ersättning enligt rättshjälpslagen.

Göta hovrätt

Staten genom Migrationsverket överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle lämna P.H:s talan utan bifall.

P.H. motsatte sig att tingsrättens dom ändrades.

Hovrätten (hovrättsråden Niklas Rundberg och Anna Sjöman samt tf. hovrättsassessorn Lovisa Svenaeus, referent) anförde följande i dom den 3 juli 2015.

Hovrättens domskäl

Parterna har i hovrätten vidhållit de grunder och utfört sin talan på i allt väsentligt samma sätt som framgår av tingsrättens dom.

Den fråga som hovrätten har att pröva i målet är om ett offentligt biträde, som förordnats enligt reglerna i lagen (1996:1620) om offentligt biträde, har rätt till dröjsmålsränta på sin arvodesersättning och i så fall från vilken tidpunkt sådan ränta ska utgå.

Av 5 § lagen om offentligt biträde följer att bestämmelserna i 26-29 §§ rättshjälpslagen (1996:1619) om ersättning till rättshjälpsbiträde ska tillämpas i fråga om offentligt biträde. Hovrätten konstaterar att det varken i lagen om offentligt biträde eller i rättshjälpslagen finns några bestämmelser om rätt till ränta vid sen betalning. Av 1 § räntelagen (1975:635) följer, och har så gjort sedan lagens tillkomst, att lagen är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område. I samband med räntelagens tillkomst beslutade Domstolsverket genom dess besvärsnämnd för rättshjälp i avgörandet BN 689/76 att räntelagen inte gäller beträffande biträdes rätt till ersättning enligt rättshjälpslagen. Beslutet synes ha blivit styrande för praxis (se Renfors m.fl., Rättshjälpslagen och annan lagstiftning om rättsligt bistånd, [1 april 2015, Zeteo], kommentaren till 27 §). P.H. kan därför, som tingsrätten funnit, inte grunda någon rätt till ränta på räntelagen.

Beträffande Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (nedan direktivet), som implementerats i svensk rätt genom ändringar i räntelagen den 16 mars 2013, konstaterar hovrätten inledningsvis att direktivet uteslutande är inriktat på kommersiella förhållanden (se prop. 2012/13:36 s. 63). Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning av hur en handelstransaktion bör förstås och delar även tingsrättens bedömning att förhållandet mellan ett offentligt biträde och Migrationsverket inte omfattas av

direktivet. Hovrätten finner därför, lika med tingsrätten, att direktivet inte är tillämpligt och att P.H. inte har rätt till dröjsmålsränta enligt det.

Vad gäller frågan om P.H. har rätt till dröjsmålsränta på någon annan grund gör hovrätten följande bedömning. I rättspraxis har en analog tillämpning av räntelagen på uppdrag liknande det nu aktuella uteslutits (jfr rättsfallet RH 2008:30). Vad som anförs i Justitiekanslerns beslut den 30 juli 2014, dnr 3724-13-40, bekräftar det rådande rättsläget. Direktivet omfattar enligt vad som angetts ovan inte ett uppdrag av nu aktuell karaktär och kan därför inte anses ha inneburit någon förändring av rättsläget.

Mot bakgrund av det ovan anförda har P.H. inte någon rätt till ränta och käromålet ska därför lämnas utan bifall.

Hovrättens domslut

Med ändring av tingsrättens dom lämnade hovrätten P.H:s käromål utan bifall.

Högsta domstolen

P.H. överklagade och yrkade att HD, med ändring av hovrättens dom, skulle bifalla hans talan om rätt till dröjsmålsränta.

Migrationsverket motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Maria Ulfsdotter Klang, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

Domskäl

Bakgrund

1. P.H. var förordnad som offentligt biträde i ett ärende enligt utlänningslagen där Migrationsverket den 21 december 2013 fattade beslut om bl.a. ersättning åt honom. Då utbetalningen av ersättningen dröjde ansökte P.H. den 28 mars 2014 om betalningsföreläggande mot Migrationsverket. Han yrkade att verket skulle utge det beslutade ersättningsbeloppet och upplupen ränta.
2. Sedan Migrationsverket den 4 april 2014 betalat kapitalbeloppet återstod P.H:s krav på ränta. Med anledning av Migrationsverkets bestridande lämnades målet över till tingsrätten.
3. P.H. gjorde gällande att skyldigheten för Migrationsverket att betala ränta följde av räntelagen och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner. Alternativt åberopade han att det följde av en analogisk tillämpning av räntelagen eller direktivet. Att acceptera ett erbjudande om uppdrag som offentligt biträde, och sedan erhålla ett förordnande som sådant, måste enligt P.H. anses vara att tillhandahålla och utföra en tjänst mot betalning. Det finns således ett inslag av avtal eller avtalsliknande förhållande beträffande det enskilda förordnandet. Ränta skulle enligt P.H. börja löpa 30 dagar efter Migrationsverkets beslut om ersättning.
4. Migrationsverket gjorde gällande att det inte fanns någon skyldighet att betala ränta på ersättning till ett offentligt biträde eftersom ett beslut om ersättning till ett offentligt biträde är ett förvaltningsrättsligt förfarande, och inte en sådan handelstransaktion som räntelagen och direktivet om bekämpande av sena betalningar avser.
5. Tingsrätten biföll P.H:s talan och förpliktade Migrationsverket att ersätta hans rättegångskostnader. Hovrätten har ogillat hans talan.

6. Frågan i HD är om ett offentligt biträde, som förordnats enligt reglerna i lagen (1996:1620) om offentligt biträde, har rätt till dröjsmålsränta på sin arvodesersättning, och i så fall från vilken tidpunkt sådan ränta ska utgå.

Allmänt om offentliga biträdens uppdrag och ersättning

7. Ett offentligt biträde förordnas i bl.a. avvisnings- och utvisningsärenden samt i ärenden om administrativa frihetsberövanden. Som biträde får förordnas en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan som är lämplig för uppdraget. Under vissa förutsättningar kan ett offentligt biträde entledigas eller bytas ut. Det är den domstol eller myndighet som handlägger det mål eller det ärende i vilket offentligt biträde kan komma i fråga som förordnar biträde och fattar övriga beslut. (Se 2 och 5 §§ lagen om offentligt biträde samt 26 § rättshjälpslagen [1996:1619].)

8. När det gäller ersättning till offentligt biträde är bestämmelserna i 27 och 28 §§ rättshjälpslagen tillämpliga (jfr 5 § lagen om offentligt biträde). I 27 § anges bl.a. att ett biträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Av 28 § framgår att ersättning till biträde fastställs i samband med att den rättsliga angelägenheten avgörs genom dom eller beslut, eller när rättshjälpsärendet avslutas på annat sätt. Beslutet om ersättning kan som huvudregel överklagas i samma ordning som gäller för överklagande av dom eller beslut i det mål eller ärende i vilket biträdet har förordnats (7 § lagen om offentligt biträde).

9. Av 9 § förordningen (1997:405) om offentligt biträde följer att den myndighet som bestämmer ersättning enligt lagen om offentligt biträde ska se till att ersättningen snarast betalas ut. Justitiekanslern har i ett beslut om skadestånd till ett offentligt biträde med anledning av Migrationsverkets dröjsmål med utbetalning av ersättning uttalat att ersättningen borde ha betalas ut inom en vecka från det att den fastställts (se Justitiekanslerns beslut den 30 juli 2014 i ärende dnr 3724-13-40).

Räntelagen och direktivet om bekämpande av sena betalningar är inte direkttillämpliga på P.H:s fordran

10. Räntelagen innehåller bestämmelser om betalningsvillkor i vissa fall samt om ränta. Lagen är enligt 1 § tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område och är huvudsakligen dispositiv.

11. I samband med att direktivet om bekämpande av sena betalningar införlivades i svensk rätt år 2013 infördes nya bestämmelser i räntelagen om bl.a. när fordringar i vissa förhållanden senast förfaller till betalning. Av 2 a § första stycket framgår att huvudregeln är att en fordran på betalning för en vara eller tjänst i ett förhållande mellan näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet förfaller till betalning senast trettio dagar efter det att borgenären har framställt krav på betalning. Detsamma gäller när en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har en sådan fordran på en myndighet eller ett annat offentligt organ, dvs. när myndigheten eller det offentliga organet är gäldenär. Bestämmelsen är en skyddsregel för borgenärer mot långa betalningstider, och är inte avsedd att reglera vad som utgör en normal betalningstid (se prop. 2012/13:36 s. 34 och 35). Efter det att en fordran förfallit till betalning kan dröjsmålsränta utgå (se 3 och 4 §§ räntelagen).

12. P.H:s fordran på Migrationsverket avsåg arvodesersättning för ett uppdrag som offentligt biträde i ett ärende enligt utlänningslagen. Ett offentligt biträde ska biträda den enskilde och ta tillvara hans eller hennes rättssäkerhet gentemot det allmänna. Förhållandet är därmed offentlighetsrättsligt till sin natur. Förfarandet har också en utpräglad förvaltningsrättslig karaktär då uppdraget som offentligt biträde har sin grund i ett myndighetsbeslut (jfr p. 7 och 8). Fordran på arvodesersättning är mot denna bakgrund inte en sådan förmögenhetsrättslig fordran som räntelagen är tillämplig på.

13. P.H. har gjort gällande att direktivet om bekämpande av sena betalningar - till skillnad från räntelagen - inte är begränsat till fordringar inom förmögenhetsrättens område. Implementeringen av direktivet i svensk rätt har därmed enligt P.H. inte skett fullt ut, och då är direktivet direkt tillämpligt.

14. Direktivet om bekämpande av sena betalningar innehåller regler till skydd för borgenärer, bl.a. angående betalningsperiodens längd, dröjsmålsränta och indrivningskostnader. Syftet med direktivet är att bekämpa sena betalningar vid handelstransaktioner för att se till att den inre marknaden fungerar väl och därigenom främja företagets, särskilt de små och medelstora företagens, konkurrenskraft. Tillämpningsområdet för direktivet är begränsat till betalningar som görs som ersättning vid handelstransaktioner, vilka definieras som "transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning". (Se artikel 1.1, 1.2 och 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner.)

15. Med hänsyn till bl.a. direktivets syfte och tillämpningsområde får det anses vara inriktat enbart på kommersiella transaktioner (jfr SOU 2012:11 s. 84). Direktivet ska därmed inte i detta avseende ges en vidare tillämpning än räntelagen. P.H. kan följaktligen inte heller grunda någon rätt till dröjsmålsränta på en direkt tillämpning av direktivet om bekämpande av sena betalningar.

Räntelagen är analogiskt tillämplig på P.H:s fordran

16. Räntelagen är alltså endast tillämplig på penningfordringar inom förmögenhetsrättens område. I förarbeten och doktrin har det dock anförts att lagen i gränsområdena och bl.a. i familjerätten bör få en analogisk tillämpning om inte särskilda skäl föranleder annat. Det har också framhållits att vissa fordringar med speciell grund kan preciseras så att de närmast får en förmögenhetsrättslig karaktär. (Se prop. 1975:102 s. 96 och 114, samt Gösta Walin och Johnny Herre, Lagen om skuldebrev m.m., En kommentar, 3 uppl. 2011, s. 276.)

17. Det kan i detta sammanhang nämnas att även avtalslagen kan tillämpas analogiskt i stor utsträckning och den har haft väsentlig betydelse som rättskälla utanför förmögenhetsrättens område, framförallt vid tolkning av familjerättsliga avtal (se Kurt Grönfors och Rolf Dotevall, Avtalslagen, En kommentar, 5 uppl., 2016, s. 43 f.).

18. Det kan vidare nämnas att HD i rättsfallet NJA 2010 s. 206 utifrån allmänna kontraktsrättsliga principer tillerkänt en offentlig försvarare och ett målsägandebiträde viss ersättning för den tid de reserverat för en längre huvudförhandling som ställdes in. Ersättningen - ett slags avbeställningsersättning - tog sikte på den tid som inledningsvis kunde behövas för att ställa om till andra uppgifter. (Se särskilt p. 7-11 i den domen.)

19. I rättsfallet NJA 1988 s. 457 har HD tillämpat 2 § andra stycket räntelagen avseende s.k. avkastningsränta analogiskt i ett mål där en kommun ansetts återbetalningsskyldig för va-avgifter. Att det under motsvarande förhållanden skulle ha utgått avkastningsränta för det fall det hade varit fråga om ett privaträttsligt avtal fick enligt HD anses följa av grunderna för den berörda bestämmelsen i räntelagen. Det förhållandet att den ursprungliga betalningen inte grundat sig på ett avtal, utan på ett i offentligrättslig ordning fattat beslut, skulle enligt HD inte föranleda en för den återbetalningsberättigade mindre gynnsam bedömning.

20. Att P.H:s fordran vilar på en offentligrättslig grund gör att utrymmet att se på förhållandet mellan honom och Migrationsverket ur en civilrättslig synvinkel är begränsat. Frågan är om de offentligrättsliga inslagen som omger ett

förordnande som offentligt biträde är så starka att en skyldighet att betala beslutad ersättning inte kan anses ha samma karaktär som en motsvarande skyldighet att betala en fordran i ett förhållande inom förmögenhetsrättens område.

21. Vad som skiljer förhållandet mellan ett offentligt biträde och Migrationsverket från förhållandena vid kommersiella tjänsteavtal är främst att uppdraget inte bygger på en ömsesidig avtalsförpliktelse, utan har sin grund i Migrationsverkets förordnande. I detta ligger också bl.a. att Migrationsverket är ansvarigt för att det offentliga biträdet är lämplig för uppdraget samt att verket beslutar i frågor om entledigande och byte av offentligt biträde. Att ersättningen för utfört arbete bestäms av Migrationsverket, eller i förekommande fall av domstol, utifrån en lagstadgad skälighetsbedömning är också en väsentlig skillnad från andra tjänsteavtal.

22. Det offentlighetsrättsliga inslaget i förhållandet mellan Migrationsverket och det offentliga biträdet är alltså relativt stort. Det finns emellertid förmögenhetsrättsliga aspekter när det gäller själva arvodesersättningen. När ersättningen till ett offentligt biträde väl är fastställd och ska utbetalas kan den i det närmaste karaktäriseras som en förmögenhetsrättslig fordran. Förhållandet kan då preciseras på så sätt att ett offentligt biträde i sin yrkesmässiga verksamhet har en fordran på en myndighet avseende betalning för en utförd tjänst.

23. Utöver att vara ett påtryckningsmedel för gäldenären att betala är syftet med dröjsmålsränta att kompensera en borgenär för eventuella olägenheter av att inte få betalt i tid (jfr prop. 1975:102 s. 88). Ur den synvinkeln finns det inte anledning att se på saken på något annat sätt enbart av det skälet att en fordran har sin grund i ett offentlighetsrättsligt förfarande. I likhet med andra näringsidkare har ett offentligt biträde ett intresse av att få betalt för utfört uppdrag, och har dessutom fog för att räkna med att det sker snarast efter det att ersättningsbeslut har fattats. Ett dröjsmål med att betala skulle därmed kunna motivera en civilrättslig sanktion i form av dröjsmålsränta.

24. Att ersättning till offentliga biträden ska betalas ut snarast - normalt sett inom en vecka från beslutet om ersättning - hindrar inte en analogisk tillämpning av räntelagens bestämmelser eftersom dessa inte avser att reglera vad som utgör en normal betalningstid, utan är en bortre tidsgräns för när fordringar i vissa förhållanden förfaller.

25. Mot bakgrund av det anförda bör räntelagen tillämpas analogiskt på P.H:s fordran på ersättning för uppdrag som offentligt biträde. Hans fordran ska därmed - genom en analogisk tillämpning av 2 a § första stycket räntelagen - anses förfallen till betalning senast 30 dagar efter Migrationsverkets beslut om ersättning. Därefter ska dröjsmålsränta utgå.

26. P.H:s talan ska således vinna bifall och hovrättens dom ändras i enlighet med detta.

Domslut

HD ändrar hovrättens dom i själva saken och förpliktar Migrationsverket att till P.H. betala ränta enligt 6 § räntelagen på 20 967 kr från och med den 21 januari 2014 till och med den 3 april 2014.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz, Agneta Bäcklund och Dag Mattsson, referent) meddelade den 14 december 2016 följande dom.

Domskäl

1. I vissa mål och ärenden kan ett offentligt biträde förordnas enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde. Biträdet har rätt till skälig ersättning för

arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen fastställs i samband med att den rättsliga angelägenheten avslutas. Den domstol eller myndighet som bestämmer ersättningen ska se till att denna betalas ut snarast (9 § förordningen, 1997:405, om offentligt biträde).

2. P.H. var förordnad som offentligt biträde i ett ärende enligt utlänningslagen. Migrationsverket beslutade den 21 december 2013 att han skulle få ersättning för uppdraget med 20 967 kr. Eftersom ingen utbetalning skedde, ansökte P.H. den 28 mars 2014 om betalningsföreläggande mot Migrationsverket avseende ersättningen. Han begärde även dröjsmålsränta på beloppet enligt 6 § räntelagen. Migrationsverket betalade den 4 april 2014 ut ersättningen, och P.H. satte ned sitt krav till att avse dröjsmålsränta på 20 967 kr från och med den 21 januari till och med den 3 april 2014. Migrationsverket bestred ansökningen och målet lämnades över till tingsrätten.

3. Tingsrätten fann att P.H. hade rätt till den yrkade dröjsmålsräntan och biföll hans talan. Hovrätten har gjort bedömningen att P.H. inte har rätt till någon ränta och har ogillat hans talan.

4. Den normala påföljden vid dröjsmål med betalning av pengar är att borgenären har rätt till dröjsmålsränta. Räntan har två grundläggande funktioner. Den ska vara ett påtryckningsmedel för att förmå gäldenären att betala i tid, och den ska ge en ersättning för borgenärens förlust. Genom den standardiserade rätten till dröjsmålsränta kan man undvika mer komplicerade bedömningar av vilken skada som borgenären har orsakats av att gäldenären inte har betalat i tid. Ansvaret för dröjsmålsränta är strikt.

5. Allmänna bestämmelser om dröjsmålsränta finns i räntelagen. Försitts betalningstiden för en fordran vars förfallodag är bestämd i förväg, utgår ränta på fordringen från förfallodagen (3 §). I annat fall ska ränta betalas från den dag som infaller trettio dagar efter det att borgenären har framställt krav på betalning på föreskrivet sätt (4 §). Dröjsmålsräntan beräknas som utgångspunkt enligt en räntefot som motsvarar referensräntan med tillägg av åtta procentenheter (6 §).

6. Enligt 2 a § räntelagen förfaller en fordran på betalning för en vara eller en tjänst, som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har på en myndighet, till betalning senast trettio dagar efter det att näringsidkaren har framställt krav på betalning. Bestämmelsen är en skyddsregel för näringsidkaren och ger en bortre tidsgräns för när fordringen ska betalas, i syfte att motverka alltför långa betalningsperioder (jfr prop. 2012/13:36 s. 19 f. och 34 f.).

7. Räntelagen är direkt tillämplig på en penningfordran inom förmögenhetsrättens område (1 §). Men lagstiftningen utesluter inte att de principer om ränta som gäller inom den egentliga förmögenhetsrätten kan komma till användning också vid penningfordringar på andra områden. I motiven framhålls sålunda att räntelagen kan tillämpas analogt t.ex. på en del fordringar av familjerättsligt slag (se prop. 1975:102 s. 96). Ränta enligt lagens principer kan alltså utgå även på en penningfordran som ligger nära förmögenhetsrätten eller när en tillämpning av principerna annars bedöms som rimlig och ändamålsenlig. Också avtalslagen, som formellt sett gäller inom förmögenhetsrättens område, kan tillämpas även på andra rättsområden. Vid bedömningen av räntelagens tillämpningsområde kan därför ledning hämtas från användningen av avtalslagen.

8. Den omständigheten att en fordran kommer från ett offentligrättsligt förhållande hindrar inte att räntelagen kan tillämpas. De offentligrättsliga inslagen bör ges utslag bara i de avseenden där de har betydelse för fordringen (jfr NJA 2008 s. 642). Avgörande är i stället den aktuella fordringens karaktär, dvs. i vad mån den kan jämföras med en förmögenhetsrättslig fordran (jfr i fråga om avkastningsränta NJA 1988 s. 457 och NJA 1997 s. 674). Om en fordran visserligen bygger på en offentligrättslig reglering men utgör ersättning

för en utförd prestation, ligger det nära till hands att utgå från räntelagens regler om dröjsmålsränta ifall fordringen inte skulle betalas i tid.

9. P.H:s fordran avser ersättning för arbete som han har utfört. Förutsättningarna för uppdraget och ersättningen är i och för sig offentlighetsligt reglerade. När Migrationsverket har fastställt vilken ersättning som ska utgå, föreligger det dock för verket en preciserad betalningsförpliktelse som ska infrias snarast. Det gäller oavsett om beslutet överklagas eller inte. Fordringen på den beslutade ersättningen har därmed en sådan karaktär att räntelagens principer för dröjsmålsränta ska tillämpas.

10. Det förhållandet att ersättningen enligt reglerna ska betalas ut snarast innebär inte att förfallodagen är bestämd i förväg. Med beaktande av grunderna för 2 a § räntelagen framstår det som naturligt att anse fordringen på ersättning förfallen till betalning trettio dagar efter ersättningsbeslutet. Därefter ska dröjsmålsränta utgå. Räntan bör på vanligt sätt beräknas enligt 6 §.

11. Slutsatsen är alltså att P.H:s talan ska bifallas.

Domslut

HD ändrar hovrättens dom och förpliktar Migrationsverket att till P.H. betala ränta enligt 6 § räntelagen på 20 967 kr från och med den 21 januari 2014 till och med den 3 april 2014.

HD:s dom meddelad: den 14 december 2016.

Mål nr: T 4073-15.

Lagrum: 1, 2 a, 3 och 6 §§ räntelagen (1975:635).

Rättsfall: NJA 1988 s. 457, NJA 1997 s. 674 och NJA 2008 s. 642.

Sökord: Dröjsmålsränta; Offentligt biträde; Räntelagen
